

Een scheiding draag je mee naar school

Kinderen en jongeren in complexe scheiding over wat hen helpt en wat onderwijs kan betekenen

Mie-ke VANBERGEN

Steeds meer kinderen groeien op in een complexe scheiding. Hun stem wordt juridisch erkend, maar in hun dagelijkse leefwereld, zeker op school, blijft ze vaak onderbelicht. Wat vertellen kinderen zelf over wat hen helpt? En wat betekent dat voor leerkrachten, zorgcoördinatoren en ondersteuners?

*Vanuit het praktijkonderzoek *The Voice of Kids* uit hogeschool UCLL vertalen we de ervaringen van kinderen en jongeren naar een pedagogische opdracht, onderbouwd vanuit de bevindingen uit het onderzoek. We spreken doorheen de tekst over kinderen, ook wanneer we het over jongeren hebben omdat ze allemaal ‘kinderen van’ gescheiden ouders zijn.*

Een scheiding stopt niet aan de schoolpoort

In Vlaanderen woont vandaag ongeveer één op drie kinderen niet meer samen met beide ouders⁴. Voor velen onder hen is een scheiding geen afgesloten gebeurtenis, maar een proces dat zich uitstrekt over maanden of jaren. Nieuwe partners, wisseldagen en spanningen die blijven hangen. Stiltes die meer zeggen dan woorden. Kinderen dragen dat niet alleen thuis, ze nemen het mee naar school. In het onderzoek van *The Voice of Kids* spreken kinderen en jongeren openhartig over wat een scheiding voor hen betekent. Wat opvalt, is hoe verantwoordelijk zij zich voelen. Ze willen het goed doen voor beide ouders. Ze willen geen extra last zijn. Ze willen de vrede bewaren.

“Als ik met niemand rekening zou houden, zou ik een andere regeling kiezen,” zegt een zestienjarige. “Maar ik wil mijn tijd gelijk verdelen om niemand verdrietig te maken.”

Die zorg voor het emotionele evenwicht van anderen is zwaar werk. En dat werk gebeurt vaak onzichtbaar. Voor onderwijsprofessionals is het belangrijk om te beseffen dat een kind dat zich moeilijk kan concentreren, snel geïrriteerd reageert of opvallend stil wordt, niet noodzakelijk ‘lastig’ of ‘ongeïnteresseerd’ is. Het kan een kind zijn dat meerdere werelden tegelijk probeert recht te houden.

Het moment waarop alles kantelt

Kinderen herinneren zich de scheidingsmelding vaak in detail: de plaats, de woorden, de toon. Sommigen spreken over een schok, anderen over opluchting. Velen voelden vooraf al dat er iets niet klopte. Wat zij vooral benadrukken, is hun nood aan een samenhangend

verhaal. Kinderen willen begrijpen wat er verandert, wat hetzelfde blijft en wat dat voor hen betekent. Jonge kinderen, maar ook oudere jongeren die vaak als ‘sterk genoeg’ worden gezien.

Voor scholen is dat kantelpunt niet altijd zichtbaar. Maar het kan zich tonen in gedrag, in resultaten, in sociale relaties. Soms meteen, soms pas maanden later. Daarom is alertheid belangrijk. Niet om te problematiseren, maar om te contextualiseren.

Het onderzoek

In het praktijkonderzoek *‘The Voice of Kids & Teens’* onderzochten we drie jaar **HOE de STEM van het ‘kind’ maximaal een plek kan krijgen in de scheidings- en/of ouderschapsbemiddeling**.

We keken hiervoor naar goede voorbeelden (nationaal en internationaal) voor het betrekken van kinderen in bemiddeling. Steeds vertrekend vanuit de behoeften en randvoorwaarden van kinderen, bemiddelaars en andere professionals. We ontwikkelden tools om alle partijen te ondersteunen tijdens het bemiddelingsproces en werkten doorheen het onderzoeksproces met artistieke praktijken als een van de onderzoeksmethoden: Tools als tien aanbevelingen om stem te laten horen, wat *child-inclusive* werken is, een sensibiliseringsvideo voor tieners en informatiebrieven voor kinderen en jongeren en kaarten voor kleuters.

Wisseldagen zijn geen gewone maandagen

Na de aankondiging van de scheiding volgt meestal een transitiefase: kinderen moeten omgaan met nieuwe regelingen, wisselen tussen huizen en andere routines. Veel kinderen ervaren wisseldagen als belastend. Ze vertellen over de onrust, over het zeulen met hun spullen en over “verloren dagen”.

De frequentie van wissels kan die onrust soms verhogen. Die wis-
selstress is niet louter praktisch. Ze vraagt emotionele en cognitieve
inspanning. Kinderen moeten schakelen tussen regels, verwachtingen
en sferen. Ze proberen in elk huis loyaal te zijn.

Op school kan dat zichtbaar worden als vermoeidheid, vergeetach-
tigheid of concentratieproblemen. Het vraagt van leerkrachten een
zekere mildheid en flexibiliteit. Niet elk kind kan op een wisseldag
dezelfde beschikbaarheid tonen als op andere dagen.

Een kleine aanpassing, ruimte voor uitstel, begrip voor vergeten
materiaal of een kort individueel check-inmoment kan het verschil
maken tussen escalatie en erkenning.

Kinderen worden vaak de stille bemiddelaar

Wat in het onderzoek sterk naar voren komt, is hoe vaak kinderen
zichzelf positioneren als tussenpersoon. Ze willen geen partij kiezen.
Ze willen niemand kwetsen.

*“Je moet weten dat we niet alles zeggen wat we zouden willen
zeggen,” zegt een zestienjarige. “Om niet te kwetsen.”*

Kinderen vragen uitdrukkelijk om geen boodschapper te moeten
zijn. Niet tussen hun ouders. Maar ook niet tussen volwassenen in
bredere zin.

Voor scholen betekent dit dat communicatie tussen ouders best
rechtstreeks verloopt. Dat kinderen niet belast worden met informatie
doorgeven. Dat zij niet in een positie terechtkomen waarin zij moeten
uitleggen waarom mama of papa iets anders wil.

Het lijkt een detail. Maar voor een kind in loyaliteitsconflict is het
een wezenlijk verschil.

Luisteren zonder het over te nemen

Wat helpt volgens jongeren?

Iemand die luistert. Iemand die uitlegt wat er gebeurt. Iemand die hen
niet behandelt als object van beslissingen, maar als een volwaardige
persoon met een perspectief.

Belangrijk is ook de houding: geen oordeel over ouders, geen sensatie,
geen snelle oplossingen.

In onderwijscontexten betekent dit: aanwezig zijn zonder het proces
over te nemen. Een leerling hoeft niet in therapie op school. Maar
hij of zij heeft wel recht op een veilige volwassene die vraagt: “Hoe
is het voor jou?”

Daar vraagt tijd én scholing. In de aanbevelingen van The Voice of Kids
benadrukken we dat werken met de stem van kinderen competenties
vereist. Ook in scholen is het niet vanzelfsprekend om zulke gesprek-
ken zorgvuldig te voeren. Het verschil tussen praten over een kind
en praten met een kind is groot.

DE JONGEREN!

We zien kinderen en jongeren als een volwaardige actor. Om kinderen
en jongeren van gescheiden ouders te betrekken, vroegen we hen
om op een aantal momenten tijdens het onderzoek mee te denken,
experimenteren, reflecteren, co-creëren en adviseren. Zo geven jonge-
ren aan dat informeren en sensibiliseren de nodige aandacht vraagt.

Dankzij de Stad Leuven kregen we de kans om op een centrale plek
de rechten van de jongeren in de stad zichtbaar te maken. De muur-
schildering is een van de artistieke vertalingen vanuit het onder-

zoek. Je leest op de muur artikels uit het Internationaal Verdrag van
de Rechten van het Kind (IVRK) en een aantal letterlijke quotes en
adviezen van kinderen en jongeren aan andere jongeren en hun ge-
scheiden ouders.

“Jij mag je eigen mening hebben” (art 12).

*“Je mag je mening laten horen en je hebt recht op informatie
die je toelaat je eigen mening
te vormen” (art 13).*

“Je hebt het recht om te denken wat je zelf wilt” (art 14).

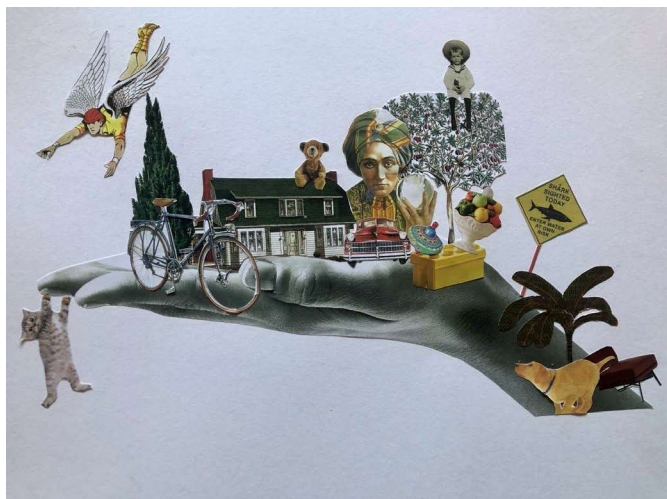
#IVRK

Figuur 1. Muurschildering naar aanleiding van het onderzoek Voice of Kids,
Stad Leuven – Fotograaf: Erik Derycke

Van child-focused naar child-inclusive

In bemiddeling wordt een onderscheid gemaakt tussen een aanpak die
gericht is op het belang van het kind en een aanpak waarin het kind
zelf wordt betrokken. Dat onderscheid is ook pedagogisch relevant.
Scholen proberen vaak kindgericht te werken. Maar kindgericht is niet
automatisch kind-inclusief. Een participatieve schoolpraktijk houdt in
dat leerlingen geïnformeerd worden over wat hen aanbelangt. Dat
zij vragen mogen stellen. Dat hun beleving erkend wordt, zonder dat
zij de verantwoordelijkheid krijgen om beslissingen te nemen. Een
kind dat gehoord wordt, hoeft minder hard te werken om iedereen
rond zich te ontzien.

Figuur 2. Projectbeeld collagetechniek - Mie-ke Vanbergen

Onze tien aanbevelingen vertaald naar onderwijspraktijk

Het onderzoeksrapport van *The Voice of Kids* formuleert onder andere tien aanbevelingen voor een kind-inclusieve bemiddelingspraktijk. Ze zijn geschreven voor bemiddelaars en andere professionals, maar hun onderliggende principes zijn breder toepasbaar. Ook scholen werken met kinderen die midden in complexe scheidingen staan. Ook daar wordt gesproken over hun toekomst. Ook daar worden beslissingen genomen die hun dagelijkse leven raken.

1. Betrek alle kinderen die dat willen, ongeacht leeftijd

Vanuit bemiddeling wordt benadrukt dat de leeftijd op zich geen reden mag zijn om een kind niet te betrekken. Ook jonge kinderen kunnen, mits aangepaste taal en werkvormen, hun ervaring delen. Voor scholen betekent dit dat ze niet automatisch mogen aannemen dat leerlingen “nog te jong zijn om het te begrijpen” of “oud genoeg om het zelf te dragen”. Een kleuter kan niet uitleggen wat een loyaliteitsconflict is, maar kan wel tekenen waar hij zich veilig voelt. Een zeventienjarige kan verbaal sterk overkomen, maar tegelijk nood hebben aan erkenning dat hij niet op gelijke hoogte staat met zijn ouders. Ondersteuners, zorgcoördinatoren, leerlingenbegeleiders en vertrouwenspersonen kunnen hier het verschil maken door leeftijdsadequate gespreksvormen te gebruiken. Soms is dat een gesprek. Soms een creatieve werkvorm. Soms gewoon samen even wandelen.

2. Houd het kind in de kindpositie

Een kernboodschap uit het hele onderzoek is dat kinderen geen tussenpersonen mogen worden. Ze zijn geen boodschappers, geen informele bemiddelaars, geen dragers van volwassen verantwoordelijkheid. In complexe scheidingen, waar conflicten blijven aanslepen of juridische procedures lopen, komt die druk vaak sterker naar voren. Kinderen worden geconfronteerd met negatieve uitspraken over de andere ouder. Ze voelen zich verplicht om informatie te delen of net te verzwijgen.

Scholen kunnen hier beschermend optreden door duidelijke afspraken te maken: communicatie verloopt rechtstreeks tussen volwassenen. Leerlingen worden niet belast met organisatorische of emotionele overdrachten. Ondersteuners kunnen kinderen expliciet ontlasten door te benoemen: “Dat is niet jouw verantwoordelijkheid.” Die zin alleen al kan veel spanning wegnemen.

3. Werk met een helder kader

Het onderzoek benadrukt het belang van duidelijke afspraken: wie spreekt met het kind, met welk doel? Wat gebeurt er met wat gezegd wordt?

Ook op school is dat essentieel. Wanneer een leerling in vertrouwen spreekt over spanningen thuis, moet helder zijn:

- wat vertrouwelijk blijft,
- wat eventueel gedeeld wordt,
- en waarom.

Transparantie versterkt veiligheid. Onduidelijkheid vergroot wantrouwen.

In situaties van complexe scheiding - bijvoorbeeld bij hoog conflict, gerechtelijke procedures of beschuldigingen - kan de school ongewild in een spanningsveld terecht komen. Een zorgvuldig kader beschermt niet alleen het kind, maar ook de professional.

4. Maak het verschil duidelijk tussen praten mét en praten óver het kind

Veel overlegmomenten op school gaan over leerlingen: klassenraden, zorgoverleg, multidisciplinaire besprekingen. Dat is nodig. Maar wanneer een kind langdurig in een complexe scheiding zit, is het essentieel dat zijn of haar stem niet volledig vervangen wordt door interpretaties van volwassenen.

Dat betekent niet dat het kind bij elk overleg aanwezig moet zijn. Wel dat scholen zich afvragen: hebben we hem of haar hierover gesproken? Weten we hoe dat voor de leerling zelf is?

Ondersteuners kunnen hierin een brugfunctie opnemen. Zij kunnen het perspectief van het kind zorgvuldig meenemen in overlegmomenten, mits er toestemming is en duidelijke afspraken gelden.

5. Zorg voor toegankelijke en diverse werkvormen

Niet elk kind spreekt gemakkelijk over emoties. Zeker niet in een context waar loyaliteit meespeelt. We wijzen daarom op het belang van verschillende methodieken: creatieve werkvormen, visuele hulpmiddelen, laagdrempelige materialen.

Scholen beschikken vaak al over dergelijke mogelijkheden, maar zetten ze niet altijd in voor die (scheidings-)thematiek.

Een eenvoudige schaalvraag (“Op een schaal van één tot tien, hoe rustig voel je je vandaag?”) kan meer openen dan een rechtstreekse vraag naar gevoelens. Een reflectie-opdracht rond “wat helpt mij op moeilijke dagen” kan kinderen indirect ruimte geven om hun situatie te benoemen. Ondersteuners kunnen leerkrachten hierbij coachen en sensibiliseren.

6. Wees alert voor signalen van overbelasting

In complexe scheidingen kunnen kinderen langdurig blootgesteld worden aan conflict, spanningen of onzekerheid. Dat kan zich uiten in angst, woede-uitbarstingen, psychosomatische klachten, slaapproblemen of teruggetrokken gedrag.

Het rapport benadrukt het belang van zorgvuldige inschatting in complexe situaties. Ook scholen spelen hierin een rol. Zij zien kinderen dagelijks. Zij merken veranderingen vaak vroeg op.

Het is belangrijk gedrag niet los te zien van context. Niet elk probleemgedrag vraagt een disciplinaire reactie. Soms vraagt het erkenning en doorverwijzing.

Ondersteuners kunnen hier een cruciale rol spelen in de inschatting wanneer bijkomende hulp nodig is, en in de begeleiding van ouders naar gepaste ondersteuning.

7. Investeer in competenties van professionals

Werken met de stem van kinderen vraagt vaardigheden, zoals actief luisteren, neutraliteit zonder afstand, omgaan met ambivalentie en weten wanneer je moet doorverwijzen.

Het rapport benadrukt het belang van opleiding voor wie met kinderen spreekt in scheidingscontexten.

Ook in het onderwijs is dat geen evidentie. Niet elke leerkracht voelt zich comfortabel om gesprekken over complexe thuissituaties te voeren. Dat hoeft ook niet. Een school die inzet op professionalisering rond dat thema, creëert een veiliger klimaat voor leerlingen én voor medewerkers. Ondersteuners kunnen hierin trekkers zijn, bijvoorbeeld via interne vormingen of casusbesprekingen.

8. Werk samen met externe partners

In langdurige scheidingsprocessen volstaat schoolondersteuning soms niet. Samenwerking met externe hulpverlening kan dan noodzakelijk zijn.

We pleiten voor duidelijke samenwerkingsafspraken tussen professionals. Ook scholen hebben baat bij transparante communicatie met hulpverleners, binnen de grenzen van privacy en toestemming. Ondersteuners kunnen hierin coördinerend optreden en waken over het belang van het kind als gemeenschappelijke focus.

9. Verlaag drempels voor participatie

Een van de aanbevelingen in het rapport is om financiële en organisatorische barrières voor kind-inclusief werken weg te nemen.

Voor scholen betekent dat nadenken over toegankelijkheid. Is er een laagdrempelige manier waarop leerlingen ondersteuning kunnen vragen? Weten zij wie hun aanspreekpunt is? Is er ruimte tijdens schooltijd voor een gesprek? Kleine structurele keuzes maken een groot verschil.

10. Bewaak kwaliteit en reflecteer blijvend

Kind-inclusief werken is geen eenmalige interventie, maar een houding. Het vraagt voortdurende reflectie: doen we wat we zeggen dat we doen? Horen we werkelijk de stem van het kind, of projecteren we onze interpretaties? Een schoolteam kan regelmatig reflecteren over hoe het omgaat met leerlingen in complexe scheidingen, niet om fouten te zoeken, maar om ervan te leren.

De rol van ondersteuners: aanwezig in de tussenruimte

Kinderen in complexe scheidingen leven vaak in een tussenruimte: tussen twee huizen, tussen twee verhalen, tussen loyaliteiten.

De school kan een derde ruimte zijn. Geen neutrale leegte, maar een stabiele plek waar volwassenen verantwoordelijkheid dragen en waar het kind niet hoeft te bemiddelen.

Ondersteuners bevinden zich precies in die tussenruimte. Zij kunnen:

- spanning benoemen zonder partij te kiezen,
- het kind ontlasten van volwassen verantwoordelijkheden,
- leerkrachten ondersteunen in hun omgang met complexe situaties,
- ouders wijzen op het belang van duidelijke communicatie,
- en tijdig signaleren wanneer bijkomende hulp nodig is.

Misschien is dat wel de kern van wat kinderen vragen.

“Vraag eens hoe het met ons gaat,” zegt een jongere. “We zeggen niet alles wat we voelen, uit schrik om iemand te kwetsen.”

Wanneer een school die vraag ernstig neemt, verschuift er iets fundamenteels. Dan wordt de stem van het kind geen abstract recht, maar een dagelijkse praktijk.

En dan hoeft een kind dat al hard werkt om twee werelden samen te houden, dat werk niet ook nog eens alleen te dragen.

Mie-ke VANBERGEN*

Mieke.vanbergen@ucll.be

* Mie-ke Vanbergen werkt als onderzoeker bij Research & Expertise, Hogeschool UCLL in twee expertisecentra. Bij Resilient People in de onderzoekslijn relationele conflicten, o.a. rond stem geven aan kinderen en jongeren in verschillende contexten en bij Art of Teaching rond de thema's creativiteit, kunst en cultuur. Voor meer informatie kan je terecht op de webpagina van The Voice of Kids of mailen naar mieke.vanbergen@ucll.be.

Meer informatie over de tools, de video, de aanbevelingen en het rapport vind je terug op de website (<https://www.ucll.be/nl/voice-kids>). Je kan ons ook uitnodigen op een projectdag, teamoverleg, themaweek of een specifiek vak om onze expertise op jouw school te delen rond dit thema.

NOTEN

1. Kinderrechtencommissariaat. (2025). *Rechten op de drempel: Jaarverslag 2024-2025* (ISBN 9789077021576). Kinderrechtencommissariaat. <https://www.kinderrechten.be>.